

Dagthema: 'Bekeert u opdat uw zonden worden uitgewist'

Overweging 22 april – Bart-Jan van Gaart

Lector: Thea van Deijl

“... ik adviseerde haar om een manier te vinden om de koffers vol verzamelde schuld kwijt te raken. Bij onze volgende ontmoeting vertelde ze mij dat ze met al haar narigheid naar het strand was gegaan. Ze had een paar woorden en symbolen die haar last samenvatte in het zand geschreven en gewacht tot het opkomend tij ze uitwiste. Het ging sindsdien beter met haar ...”

Eerste lezing uit 1 Johannes 2:1-5a

Tweede lezing uit Handelingen 3:13-15, 17-19

Derde lezing uit Lucas 24:35-48

Lezing: 1 Johannes 2:1-5a

Kinderen, ik schrijf u met de bedoeling dat gij niet zoudt zondigen. Maar ook al zou iemand zonde bedrijven: we hebben een voorspreker bij de Vader, Jezus Christus, die geheel zondeloos is, die al onze zonden goedmaakt, en niet alleen die van ons maar die van de hele wereld. Hoe weten wij dat wij God kennen? Er is maar een bewijs: dat we ons houden aan zijn geboden. Wie zegt dat hij Hem kent, maar zich niet houdt aan zijn geboden, is een leugenaar; in zo iemand woont de waarheid niet. Maar in een mens die Gods woord bewaart, heeft zijn liefde werkelijk haar volmaaktheid bereikt.

Lied *Huub Oosterhuis / Tom Löwenthal*

De woorden die wij spraken tot elkaar,
haastige harde lieve onverstane,
de nacht die wij verzwegen voor elkaar,
de bange dromen, de doorluchte wanen,
de dagen die wij gingen met elkaar
in donker woud door schaduwlichte lanen.

De mensen die wij werden één voor één,
spelende handen helderziende ogen,
lichamen stromend water steen en been,

vurige zielen vonken mededogen,
die ene die wij zijn en anders geen,
die anderen die wij nog worden mogen.

Dit niets dat overleeft ternauwernood,
dit alles dat ik ben in vrees en beven,
dit enig hier nu tegen doem en dood,
dit korte, lichte, lange eigen leven
dat wij ontvangen als genadebrood,
dat ons gegeven is en blijft gegeven.

Welkom en inleiding

Openingsgebed

Eeuwige,
Wij zouden moeten geloven in gelijke kansen voor elke mens
en in uitgestoken handen.
Maar we lijken, nog steeds, te geloven, net zoals zovelen,
in het recht van de sterkste
en in de taal van macht en geweld.

We zouden moeten geloven in de gelijkheid en de gelijkwaardigheid
van elke mens.
Maar wij lijken nog steeds te geloven, net zoals zovelen,
in voorrechten en superioriteit.

Wij zouden moeten geloven in een nieuwe hemel en een nieuwe aarde
waarin Jouw droom over de wereld gestalte krijgt.
Maar wij lijken nog steeds te geloven, nog steeds, net zoals zovelen,
dat die droom een droom zal blijven
en dat zich inspannen ervoor
goed is voor idealisten,
maar niet voor ons.

Doe ons ervaren,
de zegen van Jouw naam.
Leer ons Jouw weg te gaan,
Jouw wegen te volgen.

Lied

Huub Oosterhuis / Tom Löwenthal

Wat ik gewild heb,
wat ik gedaan heb,
wat mij gedaan werd,
wat ik misdaan heb.

Wat ongezegd bleef,
wat onverzoend bleef,
wat niet gekend werd,
wat ongebruikt bleef.

Al het beschamende
neem het van mij.
En dat ik dit was
en geen ander.
Dit overschot van stof van de aarde:
dit was mijn liefde.
Hier ben ik.

Lezing: Handelingen 3:13-15, 17-19

Petrus sprak tot het volk: De God van Abraham, Isaak en Jakob, de God van onze vaders, heeft zijn dienaar Jezus verheerlijkt, die gij hebt overgeleverd, en voor Pilatus verloochend, ofschoon deze van oordeel was Hem in vrijheid te moeten stellen. Maar gij hebt de Heilige en Gerechte verloochend en als gunst de vrijlating van een moordenaar gevraagd. De leidsman ten leven daarentegen hebt gij gedood. God heeft Hem evenwel uit de doden doen opstaan; daarvan zijn wij getuigen. Maar ik weet, broeders, dat gij in onwetendheid gehandeld hebt, evenals uw overheden. Maar wat God tevoren had aangekondigd bij monde van alle profeten, dat zijn Messias zou sterven, heeft Hij zo in vervulling doen gaan. Bekeert u dus en hebt berouw, opdat uw zonden worden uitgewist

Lied

Huub Oosterhuis / Antoine Oomen

Refrein (2x):

Wij zullen kennen zoals wij gekend zijn
en er begint een nieuw leven.

Ach jullie verlichten, ontrukten,
als je niet liefhebt je naaste
je verre naaste geen recht doet,
in schaduwen dwaal je maar rond,
door kunstlicht je ogen bedorven.

Refrein (2x)

Ach wij die God willen zien
wij zien het gezicht dat ons aankijkt
te ongelegener tijd,
wij zien in flitsen elkaar,
de liefde die ons beloofd is.

Refrein (2x)

Lezing: Lucas 24:35-48

De twee leerlingen die uit Emmaus kwamen, vertelden, terug in Jeruzalem, wat er onderweg gebeurd was en hoe Hij door hen herkend werd aan het breken van het brood.

Terwijl ze daarover spraken, stond Hijzelf plotseling in hun midden en zei: 'Vrede zij u.' In hun verbijstering en schrik meenden ze een geest te zien. Maar Hij sprak tot hen: 'Waarom zijt ge ontsteld en waarom komt er twijfel op in uw hart? Kijkt naar mijn handen en voeten: Ik ben het zelf. Betast Mij en kijkt: een geest heeft geen vlees en beenderen, zoals ge ziet dat Ik heb.' En na zo gesproken te hebben toonde Hij hun zijn handen en voeten. Toen ze het van vreugde en verbazing niet konden geloven, zei Hij tot hen: 'Hebt ge hier iets te eten?' Zij reikten Hem een stuk geroosterde vis aan; Hij nam het en at het voor hun ogen op. Hij sprak tot hen: 'Dit zijn mijn woorden, die Ik tot u sprak, toen Ik nog bij u was: Alles wat over Mij geschreven staat in de Wet van Mozes, in de profeten en psalmen moet vervuld worden.' Toen maakte Hij hun geest toegankelijk voor het begrijpen van de Schriften. Hij zei hun: 'Zo staat er geschreven: dat de Christus moest lijden en op de derde dag verrijzen uit de doden en dat in zijn naam bekering tot vergeffenis van de zonden gepredikt moet worden onder alle volken, te beginnen met Jeruzalem. Gij zijt getuigen hiervan.'

Overweging

Het is nog maar kort na Pasen, maar het leesrooster drukt ons vandaag maar weer eens op de feiten: wij zijn verre van volmaakt. Het menselijk tekort treedt voortdurend en herkenbaar aan het licht en zorgt ervoor dat onze samenleving op aarde nog zo onvolmaakt is. We hoeven niet ver te kijken om geconfronteerd te worden met onwil, egoïsme of zelfs onverholen kwaadaardigheid. Het dringt zich voortdurend aan ons op. In de media, in onze leefomgeving en ook, God beter het, in onszelf. Wie van ons kan achterom kijken en geen spijt hebben van dingen die we gedaan of niet gedaan hebben. Woorden die gezegd of juist niet gezegd zijn. Als ik in het geschiedenisboek van mijn eigen leven kijk, zijn er wel een paar herinneringen die mij het schaamrood op de kaken doen jagen. Spijt, schuldgevoel, niets menselijks is mij vreemd. Maar het zijn emoties als een schommelstoel. Ze houden je bezig maar brengen je nergens. Dat is leuk gezegd, maar ondertussen kunnen schuldgevoelens zich verzamelen tot koffers vol. Koffers die we maar met ons meezeulen omdat we niet weten hoe we er vanaf moeten komen. Een adembenemende last die op onze schouders drukt. Wie zal ons bevrijden! Wie neemt dit juk van ons af en doet ons weer rechtop gaan?

Anselmus van Canterbury, theoloog...

Er gaat door de geschiedenis van het Christendom een gedachte dat Jezus zichzelf geofferd heeft om ons te bevrijden van ons misdoen of zoals dat vroeger heette: de zonde. Deze gedachte wordt het meest uitgewerkt door Anselmus van Canterbury die leefde rond 1100. Anselmus stelt God voor als een feodaal vorst die in zijn eer is aangetast omdat de mens, die hij geschapen had om hem vrijwillig te dienen, zich vrijwillig onder de macht van de duivel had gesteld. Gods rechtvaardigheid eist nu óf straf óf genoegdoening voor de wanorde die de mens door de zonde heeft aangericht, maar de mens kan die vergoeding niet opbrengen, omdat die niet eens meer in staat is zondeloos te leven. Aan de andere kant wil God niet overgaan tot straffen, omdat dan zijn doel met de schepping in gevaar komt en hij de mensen liefheeft.

Anselmus stelt dan dat het noodzakelijk is dat God mens werd om aan God voldoening te geven. De schuld is immers van de mensen, maar alleen God kan die schuld betalen. Deze God-mens (Jezus) leeft vrijwillig tot eer van God. Omdat deze God-mens de verdienste die uit dit leven voortvloeit zelf niet nodig heeft, komt deze ten goede aan zondaren.

...of econoom...?

Bent u er nog? In de gedachte van Anselmus, eist God dus genoegdoening voor de zonden van de mensen. Maar omdat de mensen zelf niets te geven hebben, wordt God mens in Jezus, door wiens offerdood er genoegdoening voor de zonden wordt verkregen. U moet het me maar niet kwalijk nemen, maar mij klinkt het in de oren als een Nationale Bank van een land waarvan de regering veel teveel geld uitgeeft. In plaats van die regering ertoe te dwingen wat zorgvuldiger met de beperkte middelen om te gaan, worden er ruimschoots bankbiljetten bijgedrukt om de schulden te betalen.

Maar wacht eens, dat gebeurt toch ook overal? En het resultaat daarvan noemt men inflatie. Anselmus was in deze kwestie misschien meer een econoom dan een theoloog. Belangrijker is echter dat we na de kruisdood van de historische Jezus geen zodanige verandering in de samenleving en in de wereld hebben gezien dat we kunnen concluderen dat de zonde uit de wereld verdwenen is. Over inflatie gesproken! Is het dan allemaal voor niets geweest?

Er is nog een andere manier van kijken: Petrus Abaelardus (een tijdgenoot van Anselmus) wordt meestal als diens tegenvoeter gezien. Hij verzette zich tegen de gedachte dat God het bloed van zijn Zoon zou hebben geëist als genoegdoening voor de zonden van de mensheid. Hij meent weliswaar dat Christus' werk de zonde van de mensen verzoent, maar legt de nadruk op de gedachte dat Christus het voorbeeld is dat de mensen moeten navolgen en hen tot wederliefde aansteekt. In die gedachte is God mens geworden om de mensen te laten zien hoe we ons kunnen bevrijden van het menselijk tekort en de hemel op aarde kunnen vestigen. Jezus is Gods manier om te zeggen: 'ik doe het nog één keer voor'. Ik weet niet hoe jullie erover denken, maar persoonlijk heb ik meer met Abaelardus dan met Anselmus.

Zonde: niet vieren wat gevierd kan worden

Maar nu iets anders. Want tot op heden is het begrip zonde nogal abstract gebleven. Wat is nou eigenlijk zonde? Mijn grootvader leerde ons dat het een zonde was om iets niet te vieren wat gevierd kon worden. Dat is wel een heel vrolijke opvatting. De 17e eeuwse denker Spinoza meende dat wat lijf en leven schaadt, slecht is en wat lijf en leven bevordert, goed is. Een mooie gedachte, maar dat neemt niet weg dat wij voortdurend ervaren tekort te schieten in het naleven van deze, zoals hij dat noemde, natuurwet. We eten en drinken teveel en te slecht, we kunnen niet loskomen van slechte gewoonten en langzaam maar zeker, en steeds sneller, wonen we onze leefomgeving, deze aarde, volledig uit. We worden voortdurend geconfronteerd met ons onvermogen, wat ons vervolgens weer opzadelt met nog meer schuldgevoelens. En zo bijten we onszelf in de staart.

Lopen we dus de hele dag te somberen? Maken wij de indruk mensen te zijn die gebukt gaan onder een loodzware last op onze schouders? Ogenschijnlijk niet. We leven, lachen en feesten vrolijk door. We dansen, maar het is misschien dansen op een vulkaan.

Nog niet zo heel lang geleden ging onze samenleving, op door de kerk gedicteerde wijze, gebukt onder het begrip zonde. Bij de Protestanten leerde de Heidelbergse Catechismus eigenlijk hetzelfde als Anselmus. De mens is niet in staat tot het goede en geneigd tot het kwade. Wie gerechtvaardigd zal worden, maakt God uit, De mens zelf speelt hier geen enkele rol. Zo was het althans. De huidige praktijk en opvatting in de Protestantse Kerk Nederland is een stuk liberaler.

Handel in vergeving

Katholieken, hebben er een soort handeltje van gemaakt waar ook een heel systeem van machtsdenken aan ten grondslag lag: Je mocht wel zondigen, althans het was onvermijdelijk dat je zondigde, maar je moest het de clericus, de vertegenwoordigers van het instituut kerk, komen vertellen en zij zouden je vergeven. Ikzelf heb deze praktijk niet meer meegemaakt. In de jaren zestig is er behoorlijk de klad. Niet dat de kerk haar afgeschafte heeft, maar de gelovigen kregen er genoeg van om in een oncomfortabel hokje hun pekelszonden op te biechten. Want, al worden we voortdurend geconfronteerd met het menselijk tekort, de meesten van ons hebben toch te weinig op hun kerfstok om iedere veertien dagen om vergeving te moeten vragen. Je zou kunnen zeggen dat doordat de kerk haar behandeling van zonde, bekering, boete en vergeving zo heel gedetailleerd had gevat in het sacrament van de biecht, met de hele procedure die daar bij hoort, het hele systeem geïmplodeerd is. In de meeste kerken zijn biechtstoelen tot bezemkast of andersoortige opslagruimte geworden, als ze al niet verwijderd zijn.

We kunnen dus vaststellen dat men zich zowel aan Protestantse als aan Katholieke zijde heeft bevrijd van een geïnstitutionaliseerd omgaan met zonde en vergeving. Maar zijn wij

daarmee bevrijd van zonde, schuldgevoel en behoefte aan bevrijding daarvan? Geenszins helaas. Want wat we meegenomen hebben van eeuwenlang leven in een samenleving waar zonde, boete, vergeving tot systeem geworden waren, is ons geweten. En dat geweten spreekt. Ook te ongelegener tijd. We voelen, we ervaren schuld. We gaan gebukt onder ons eigen onvermogen, maar kunnen er geen kant mee op. Wist u dat 75% van de bewoners van de Randstad behandeld wordt of werd voor psychische problemen? Drie op de vier dus! Hoevelen zullen daar tussen zitten die gebukt gaan onder schuldgevoelens, het gevoel tekort te schieten? Ik schat in veel. Wie zal hen bevrijden, wie neemt de last van hun schouders? De Psycholoog, de Mindfulnessstrainer, de Goeroe. Wie zal ons bevrijden?

Vergeving is bevrijding

Heeft een geloofsgemeenschap als de onze op dit terrein nog wat te bieden of hebben wij met ons belaste verleden onze kans verspeeld en doen wij er beter het zwijgen toe? Als dat laatste het geval is, is het beter uiteen te gaan en de deuren achter ons dicht te trekken. Maar ik geloof dat de weg die Abealardus ons wijst, ons kansen biedt. Wij mogen belijden en praktiseren dat een slordige tweeduizend jaar geleden een man door het zand van Palestina liep die zei: 'mijn juk is licht'. Die mensen liet inzien dat bekering en bevrijding mogelijk is. Dat vergeving bevrijding is voor zowel de zondaar als de vergever. Die voorleefde hoe we onszelf voor misdoen kunnen behoeden en ons van misdaad kunnen bevrijden.

Het is nog niet lang geleden dat een wildvreemde mij opbelde met het verzoek of ik met haar wilde praten over het naderend levenseinde. Dat bleek bij onze eerste ontmoeting meer met haar leeftijd verband te houden dan met haar conditie. Dat levenseinde stond nog niet direct voor de deur. Ze vertelde mij in een kleine twee uur haar volledige levensverhaal. Ze liep als het ware leeg. Tijdens die eerste ontmoeting heb ik nauwelijks een woord gesproken. Samen trokken we aan het eind van het gesprek de conclusie dat we verder zouden moeten praten, niet over het naderend levenseinde ergens in de toekomst, maar over de last, de spijt, het schuldgevoel, van het verleden. Om een lang verhaal kort te maken: ik adviseerde haar om een manier te vinden om de koffers vol verzamelde schuld kwijt te raken. Bij onze volgende ontmoeting vertelde ze mij dat ze met al haar narigheid naar het strand was gegaan. Ze had een paar woorden en symbolen die haar last samenvatte in het zand geschreven en had gewacht tot het opkomend tij ze uitgewist had. Het ging sindsdien beter met haar. Degenen die ze om vergeving had kunnen vragen waren er niet meer, maar ze had, eindelijk, zichzelf kunnen vergeven.

Verrijzenis ligt in de toekomst

Waarom vertel ik u dit: Als wij belijden dat het Jezus is die ons inspireert, als wij telkenmale bidden dat wij vergeving willen, zoals wij anderen hun schuld vergeven, dan weten we wat ons te doen staat.

Het is Paastijd. De werkelijke verrijzenis van Jezus ligt niet in het verleden maar in de toekomst. Al was Jezus duizend keer verrezen uit het graf, maar verrijst hij niet in onze harten, dan zou het betekenisloos en voor niks zijn geweest. De verrijzenis is een belofte. Jezus staat op als wij onze medemens en onszelf doen opstaan. Overeind helpen als hij of zij gevallen is. Overeind houden waar hij of zij dreigt te vallen. Een hand grijpen die ons staande houdt of overeind helpt. Om zo samen de weg te gaan die leidt naar een wereld waar Hij alles in allen is. Met handen en voeten en een sprekende mond: de hemel op aarde.

Pianomuziek

Geloofsbelijdenis

Ik geloof in Eén
die zich kennen laat in Liefde
Die ik zie in de ogen van mijn naaste,
die tot mij spreekt met de stem van mijn geweten.

Ik geloof in Eén
die mens is geworden
in Jezus van Nazareth.
Hij heeft ons voorgeleefd
wat liefde vermag.
Hij heeft ons op weg gezet
naar een menselijker mens-zijn.

Ik geloof in de Geest van verbondenheid
die verbindt en heel maakt
die aanwezig is waar mensen
in vriendschap leven met elkaar.

Ik geloof dat Liefde
ons bezielt en bemoedigt
om met elkaar,
goed te zijn voor deze wereld
en voor allen die erop leven.
Amen.

Intenties die werden opgeschreven

Tafelgebed

Huub Oosterhuis / Thom Löwenthal

Gij, Gij peilt mijn hart, Gij doorgrondt mij,
Gij weet mijn gaan en mijn staan.
Gij kent mijn gedachten van verre,
mijn reizen en trekken, mijn rusten.
Mijn wegen, alle, zijn U bekend
ieder woord dat komt op mijn lippen,
onuitgesproken nog, Gij hoort het al.

Achter mij zijt Gij en voor mij uit.
Gij legt Uw handen op mij.
Dit is wat ik niet kan begrijpen,
niet denken, dit gaat mij te boven.

Hoe zou ik Uw adem ontkomen,
waarheen vluchten voor uw Aangezicht.
Beklim ik de hemel, daar zijt Gij,
daal ik af in de aarde, daar vind ik U ook.

Had ik vleugels van morgenrood,
vloog ik over de verste zeeën,

ook daar Gij, uw hand,
uw rechterhand die mij vasthoudt.

Zou ik roepen: "Duisternis bedek mij,
licht verander in nacht,"
voor U bestaat de duisternis niet-
Voor U is de nacht even licht als de dag,
de duisternis even stralend als het licht.

Uw schepping ben ik in hart en nieren,
Gij hebt mij geweven in de schoot
van mijn moeder.
Ik wil U bedanken daarvoor,
dat Gij mij ontzagwekkend gemaakt hebt.

Mijn ziel en gebeente door U gekend.
In mij was niets voor uw ogen verborgen,
toen ik werd gevormd in het diepste geheim,
prachtig gevlochten in de schoot van de aarde.

Ik was nog ongeborn, Gij had mij al gezien
en al mijn levensdagen stonden in uw boek,
nog vóór Gij er één had gemaakt.

Gij, eeuwige, peil nu mijn hart,
doorgroondt mij,
toets mijn verborgen gedachten.
Ik ben toch niet op een doodlopende weg.
Leid mij voort op de weg van uw dagen.

Brood en wijn rondgedeeld

Lied

Huub Oosterhuis / Antoine Oomen

Mocht het waar zijn wat gegrift staat:
dat er iemand is die hoort.
Moge Gij het zijn die hoort, weet,
ziet, afdaalt, om te bevrijden.

Die ons losmaakt uit de strikken
van de nacht, de hand der heersers.
Die ons uitdrijft, zee, woestijn in,
naar een oord van licht en water.

Mocht het waar zijn dat uw liefde
tot op heden nog van kracht is -
dat Gij ons nog in de dood kent,
ook nog daar, als dat zou kunnen.

Wees als toen een God-bevrijder:
laat een nieuwe laatste oorlog,
die gifbeker, ons voorbijgaan.

Zend uw engel, uw messias,
die hem uit de handen van de
heersers slaat, de afgrond in -
die ons wenkt uit onze kelders
en ons toeroept: Vrede nu.

Voorbede

Kom tot ons
Jij, Naamloze,
niet te benoemen onuitsprekelijke,
kracht zonder macht,
sprekende stilte, fluistering van liefde.
Jij, Geest van leven,
aansporing en drijfkracht
tot niets anders dan menselijkheid
en ongelogen liefde.

Jij die waait waar je wilt,
maar altijd op zoek
om mensen terug te geven aan mensen,
om het minste
onder de aandacht te brengen van het meeste,
om het zwakke
aan te bevelen bij het sterke.

Jij, ongrijpbare,
onmisbare Voorloper naar de toekomst,
onstuitbare Gids steeds op uittocht,
ons ver vooruit
naar nieuwe einders van menswording.

Wees onze horizon.
Wijk niet van onze zijde.
Blijf ons wakker roepen,
kom op ons toe in ieder kwetsbaar mensenkind.
Word zichtbaar in ons.
Maak ons zacht en goed.
Amen.

Onze Vader

Onze Vader in de hemel,
laat uw naam geheiligd worden,
laat uw koninkrijk komen
en uw wil gedaan worden
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons vandaag het brood
dat wij nodig hebben.
Vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij hebben vergeven

wie ons iets schuldig was.
Houd ons staande in de beproeving,
en red ons uit de greep van het kwaad.
Want van u is het koninkrijk
en de kracht en de heerlijkheid,
in eeuwigheid, Amen.

Zegenbede

Slotlied

Huub Oosterhuis / Bernard Huijbers

- K: Delf mijn gezicht op, maak mij mooi.
A: Delf mijn gezicht op, maak mij mooi.
K: Wie mij ontmaskert, zal mij vinden.
Ik heb gezichten, meer dan twee,
ogen die tasten in den blinde,
harten aan angst voor angst ten prooi.
A: Delf mijn gezicht op, delf mijn gezicht op,
maak mij mooi, maak mij mooi.
K: Delf mijn gezicht op, maak mij mooi.
A: Delf mijn gezicht op, maak mij mooi.
Wie wordt ontmaskerd, wordt gevonden,
en zal zichzelf opnieuw verstaan,
en leven, bloot en onomwonden,
aan niets en niemand meer ten prooi.
Delf mijn gezicht op, delf mijn gezicht op,
maak mij mooi, maak mij mooi.

